

7. Místo bydliště v době narození

Prostřednictvím sčítacích formulářů bylo u každé osoby zjišťováno první obvyklé bydliště po narození. Jednalo se o první (faktické) bydliště, kde sčítaná osoba po narození žila se svou matkou, rodinou (případně jinými osobami, které o ni pečovaly), nikoliv o přesné místo narození, kterým je zpravidla adresa porodnice. Tento údaj se porovnával s obvyklým bydlištěm dané osoby k rozhodnému okamžiku sčítání. Výsledná data jsou velmi užitečná především pro analýzu stability obyvatelstva v konkrétním území a čase. Poskytují také cenné informace o dlouhodobém migračním pohybu obyvatelstva.

Otázka na místo narození se poprvé v poválečném období na formulářích objevila při sčítání v roce 1991. V tehdejší pojetí bylo dotazem na místo narození myšleno trvalé bydliště matky v době narození sčítané osoby. To bylo porovnáno s trvalým (registrovaným) pobytem. Tento koncept byl uplatněn také v následujícím sčítání v roce 2001.

Zpracované výsledky ze Sčítání 2021 jsou plně srovnatelné s rokem 2011, kdy byl ukazatel poprvé vztážen k obvyklému pobytu sčítané osoby bez ohledu na místo registrovaného (trvalého) pobytu. V rámci územního členění České republiky bylo zjišťováno první bydliště osoby na úrovni obce ve vazbě na daný okres a kraj, a to podle územní struktury platné ke dni sčítání. V případě místa narození v zahraničí se zjišťoval pouze konkrétní stát.

Obvyklé bydliště v obci svého narození uvedla více než polovina obyvatel České republiky, tzn. 5 304 731 osob. Podíl tzv. rodáků v obcích tedy činil 50,4 %. Tento podíl byl přitom vyšší než při sčítání v roce 2011 (47,1 %). Dalších 14,6 % obyvatel uvedlo při Sčítání 2021 jako bydliště v době narození jinou obec stejného okresu a 17,1 % obyvatel pak jiný kraj.

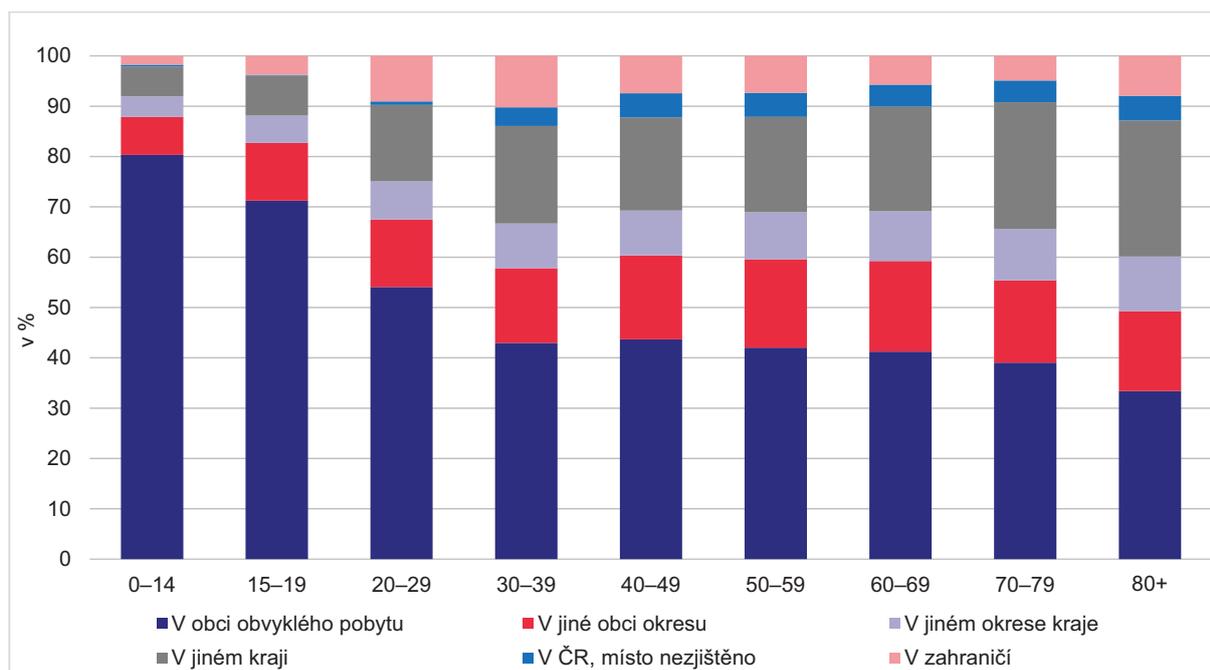
Tab. 7.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a místa bydliště v době narození

Bydliště v době narození	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0–14	15–64	65 a více
Obyvatelstvo celkem	10 524 167	5 186 548	5 337 619	1 691 760	6 684 359	2 148 048
v tom:						
narození v České republice	9 844 539	93,3	93,8	98,2	92,1	94,4
v tom:						
v obci obvyklého pobytu	5 304 731	52,6	48,3	80,3	46,6	38,6
v jiné obci okresu	1 535 916	13,5	15,7	7,5	15,7	16,7
v jiném okrese kraje	865 893	7,6	8,9	4,1	8,6	10,3
v jiném kraji	1 801 354	16,0	18,2	5,9	17,6	24,4
v ČR, místo nezjištěno	336 645	3,7	2,7	0,4	3,5	4,4
narození v zahraničí	679 072	6,7	6,2	1,8	7,9	5,6
nezjištěno	556	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Z výsledků je patrný vyšší podíl osob narozených v obci obvyklého bydliště u mužů (52,6 %) než u žen (48,3 %). Nižší zastoupení rodaček mezi ženami lze vysvětlit tím, že ženy častěji následují svého partnera do místa jeho bydliště.

Při pohledu na strukturu obyvatelstva podle věku vyplývá, že s rostoucím věkem podíl rodáků v obcích klesá. Nejvyšší zastoupení bylo v nejmladší kategorii dětí ve věku do 15 let. Dle výsledků až čtyři z pěti dětí žily k rozhodnému okamžiku sčítání ve stejné obci jako po narození (80,3 %). Naproti tomu v kategorii seniorů nad 65 let podíl rodáků v obcích nedosahoval ani dvou pětín (38,6 %). Není bez zajímavosti, že přibližně čtvrtina občanů v nejstarší věkové kategorii po narození fakticky bydlela v jiném kraji než v době Sčítání 2021.

Graf 7.1 Obyvatelstvo podle věku a místa bydliště v době narození

Regionální rozdíly v zastoupení osob s bydlištěm v obci narození zůstávají dle výsledků Sčítání 2021 do značné míry podobné, jako byly zachyceny v předchozím sčítání v roce 2011. Potvrdilo se například to, že obyvatelstvo na Moravě a ve Slezsku je z hlediska dlouhodobých migračních pohybů významně stabilnější než obyvatelstvo v Čechách.

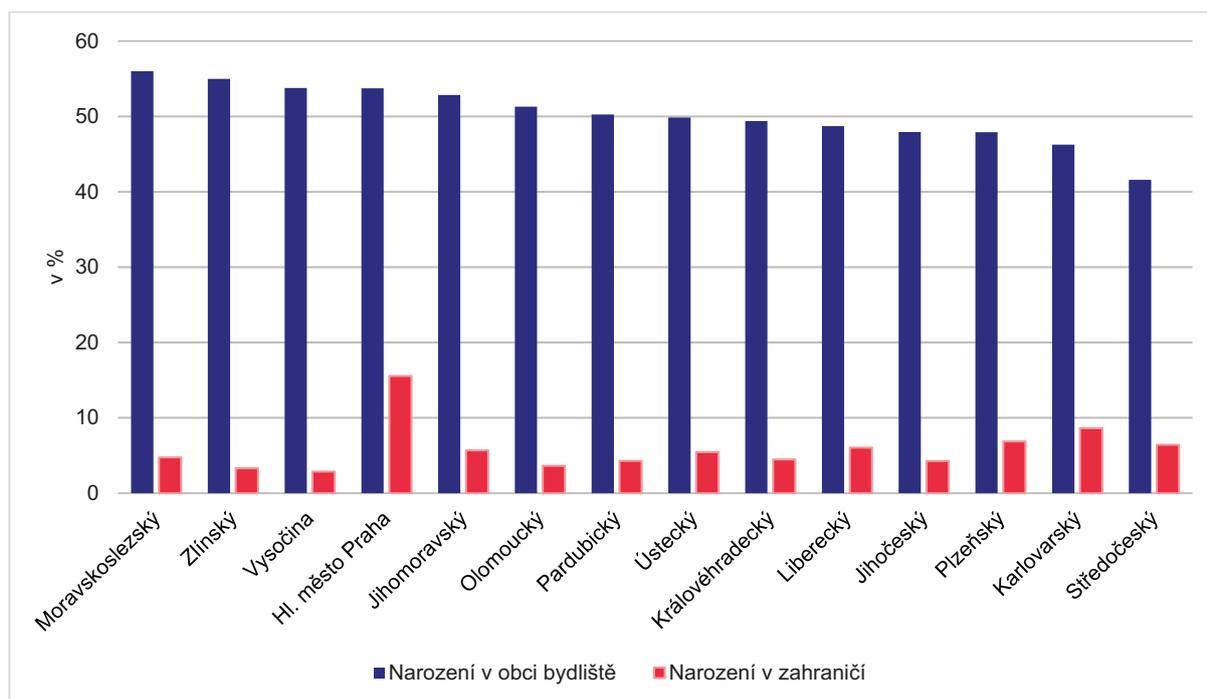
V mezikrajském srovnání byl nejvyšší podíl osob, u kterých bylo jejich rodiště shodné s místem obvyklého pobytu v době sčítání, patrný na východě republiky – nejvíce v Moravskoslezském (56,0 %) a Zlínském kraji (55,0 %). Naopak vůbec nejnižší podíl rodáků byl zaznamenán ve Středočeském kraji (41,6 %), kde velmi početnou skupinu tvořily osoby s bydlištěm v době narození v jiném kraji.

Také při srovnání rodáků, jsou patrné značné rozdíly mezi jednotlivými okresy. Nejvyšší podíl byl zaznamenán v okresech Ostrava-město (62,4 %), Opava (58,1 %) a Hodonín (57,2 %). Naopak nejnižší zastoupení rodáků v obcích byl v okresech Praha-západ (32,6 %), Praha-východ (35,0 %), Nymburk (41,5 %) a Beroun (41,7 %). Tento fakt odrážel především vysoký počet přistěhovalých obyvatel z hlavního města do širšího zázemí středočeského prostoru.

Na podíl osob dlouhodobě žijících ve stejných regionech, potažmo obcích, má vliv několik faktorů. Mezi ty hlavní patří nabídka a možnosti vzdělávání, dosažitelnost kvalitního bydlení nebo právě příležitosti na trhu práce. V průběhu života se tyto faktory často prolínají. Podstatným aspektem je také rodina, vztah lidí k místu a regionu svého rodiště nebo k místním tradicím. Historické souvislosti můžeme najít u starší generace například v poválečném vysídlování původního německého obyvatelstva z pohraničí po druhé světové válce a následném osídlování těchto oblastí.

Bydliště v době narození v zahraničí deklarovalo při Sčítání 2021 celkem 679 072 osob. V absolutním vyjádření byl nejvyšší počet osob narozených mimo území ČR ze Slovenska. Vzhledem ke společné historii obou států tvoří osoby s bydlištěm v době narození u našich východních sousedů dlouhodobě největší část obyvatel v této kategorii. Při Sčítání 2021 tvořili rodičí Slováci zhruba jednu třetinu celkového počtu osob s místem bydliště v době narození v zahraničí (celkem 245 710 osob, tj. 36,2 %). Počty osob narozených na Slovensku se za poslední dekádu tj. od roku 2011 přesto snížily, a to téměř o 45 tisíc. Za toto období se naopak zvýšil podíl osob narozených v dalších státech. Při Sčítání 2021 byly druhou nejpočetnější skupinou osoby narozené na Ukrajině (více než 157 tisíc obvykle bydlících). Dále pak osoby s místem narození v Rusku (40 tis.), Vietnamu (35 tis.) a Polsku (20 tis.).

Graf 7.2 Narození v obci bydliště a v zahraničí podle krajů

Z výsledků je patrné odlišné postavení Hlavního města Prahy v rámci národnostní struktury podle krajů. Na území našeho hlavního města byl v porovnání s ostatními kraji jednoznačně nejvyšší podíl obvykle bydlících osob narozených v zahraničí (15,6 %). Z celkového počtu zde bylo největší zastoupení osob z Ukrajiny, až poté ze Slovenska. Převládající zastoupení Ukrajinců nad Slováky se zde vyskytlo jako v jediném ze čtrnácti samosprávných krajů. Na pomyslném žebříčku dalším v pořadí podle zahraničních rodáků byl kraj Karlovarský (8,6 %) a Plzeňský (6,9 %). Naopak nejnižší zastoupení bylo na území Olomouckého (3,6 %) a Zlínského kraje (3,3 %) a především pak Kraje Vysočina (2,9 %).